

Historická detektivka z prostředí Byzantské říše

PANAGIOTIS
AGAPITOS
**BRONZOVÉ
OKO**

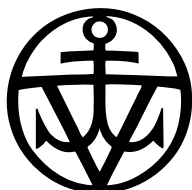

VYŠEHRAĐ

Bronzové oko

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.ivysehrad.cz
www.albatrosmedia.cz

Panagiotis Agapitos

Bronzové oko – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA** a.s.

HISTORICKÁ DETEKTIVKA
Z PROSTŘEDÍ
BYZANTSKÉ ŘÍŠE

PANAGIOTIS
AGAPITOS
**BRONZOVÉ
OKO**

VYŠEHRA D

Z novořeckého originálu *Ο χάλκινος οφθαλμός*,
vydaného nakladatelstvím Agra Publications roku 2006
v Athénach, přeložila Markéta Kulhánková
Typografie Michaela Blažejová
Odpovědná redaktorka Radka Fialová
E-knihu vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
v Praze roku 2018 jako svou 1743. publikaci
Vydání v elektronickém formátu první
(podle prvního vydání v tištěné podobě)
Doporučená cena E-knihy 150 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

Tato kniha vychází s přispěním Ministerstva kultury ČR

Panagiotis Agapitos: *Ο χάλκινος οφθαλμός*
Copyright © 2006 by AGRA Publications
and Panagiotis Agapitos
Translation © Markéta Kulhánková, 2017

ISBN e-knihy 978-80-7429-942-1 (1. zveřejnění, 2018)

Tištěnou knihu si můžete zakoupit na www.ivysehrad.cz

1

POŠKLEBKY

Otevřít oči dalo mnichovi práci. Pohledem, po spánku ještě rozostřeným, spočinul na šikmé bílé ploše. Nahodile uspořádané tvary odrážely ostré odpolední světlo, až oči bolely. Hned je zase zavřel. Seděl se zkříženýma nohama na sedátku z cihel. Pokusil se pohnout, ale nedokázal to. Zesláblé údy mu zdřevěněly. Cítil, jak pokrývkou, do které byl zavinut, proniká vlhký chlad. Kostnatými prsty se dotkl mříže ve výši své hrudi. Zrezavělé železo studilo jako kus ledu. Znovu otevřel oči. Na okamžik se mu zazdálo, že se probudil jinde, než usnul.

Ve městě sněžilo. Nehybné moře za přístavem halila stejná šed' jako nebe, po němž pomalu plynuly nízké mraky, posazené těsně nad kopcem a zakrývající konec zálivu na horizontu. V noci bude určitě znovu sněžít, pomyslel si stařec. Náhle mu přejel mráz po zádech, něco jako předtucha neurčité hrozby. *Vody vystoupaly až k mé duši, obklopila mě nejhlubší propast, moje hlava se zanořila do horských roklí, zašeptal bezděky verše proroka mořeplavce a třikrát se pokřížoval.* Pohledem bloudil v hlubině, která se před ním otvírala.

Stylita Daniel žil už devatenáct let na vrcholku pomníku své vlastní askeze, vznášel se mezi nebem a zemí a svůj vnitřní zrak obracel k Bohu. A přece, jako se srdce strážného na hlídce za úsvitu chvěje strachem i vzrušením, když spatří zdálky blížící se lidi, stejně tak se chvělo mnichovo srdce pokaždé, když se sklonil a pozoroval lidské hemžení na tržišti.

Kupci, námořníci, hospodáři i sluhové se tlačili v zablácených uličkách kolem chrámu svatého Meny Egyptského, nosiči byli naloženi pytli a balíky, povozníci tahali své mezky. Dech lidí se v ledovém vzduchu mísil s dechem zvířat a stoupal ke klenbě. Byla sobota, zhruba dvě hodiny před večerní mší. Většina lidí

spěchala, aby byla rychle hotova s prací, jedni chtěli stihnout bohoslužbu, další chvátali ke svým rodinám. Zdálo se, že si nikdo nevšímá obrovského sloupu, jenž se tyčil jako věž kousek od opevněného přístavu, ani askety, který splynul s plesnivým kamenem, na němž ve výšce dvanácti stop nad zemí sídlil. A stejně tak zřejmě nikdo nepocítil hrozbu, která projela mnichovými tělem.

Vedle sloupu stála vyschlá kašna, u níž lidé dosud ze zvyku uvazovali svá zvířata. Za ní, na prostranství, jež se táhlo až k chatrčím uhlířů, byla skládka. Smečka toulavých psů se s vrčením potulovala mezi hromadami odpadků, které hnily pod sněhem. V jiném ročním období by byl zápach nesnesitelný, ale teď, když se leden chýlil ke konci, mráz rozklad zpomalil. Náhle se ozval drsný hlas.

„*Běda vám, neposlušné děti, běda!*“ Na hromadě odpadků dřepěl rozcuchaný muž a hořekoval. „*V době smutku a bolesti lev a zmije vezou na velbloudech své bohatství Egypťanům, ale jediným ziskem jim budetež zostuzení a pošklebky!*“ Nesrozumitelné věty se z něj řinuly jako dravý proud. Nějaký kupec, který zrovna uvazoval svého mezka u kašny, otočil hlavu a několik chodců se v rozpacích zastavilo.

Jakmile muž pochopil, že se na něj dívají, vykřikl a napřimil se. Psi okolo něj ztichli. Jeho vyhublé tělo halilo jen krátké mnišské roucho z hrubého vlněného sukna opásané provazem. Dlouhé nemyté šedivé vlasy a vousy byly ztuhlé, kůže na krku vypadala jako ještěřčí, zažloutlé prsty přecházely v zakřivené nehty a nemyté nohy se mu nořily do výkalů. S hbitostí, vlastní pouze *bláznům* a posedlým, vyrazil ke kašně a náhle se objevil před kupcem. „*Proč se jinověrci hněvají a proč si národy vymýšlejí zbytečnosti?*“ vykřikl. Pronikavě zapáchal a z úst se mu dral kyselý dech. Z jeho pomněnkově modrých očí, zapadlých v důlcích podlouhlé lebky, však vyzařoval život.

„Co chceš, chlape?“ otázal se znechuceně kupec a ustoupil o krok dozadu.

„*Králové země povstali a všichni vznešení muži se spojili proti Pánu a Jeho vyvolenému.*“

„Upokoj se, blázne,“ zavolal z výšky stylita Daniel, který v dálce viděl ulicí přicházet dva jezdce a několik vojáků. „Upokoj se a neber si do úst svatá slova žalmů.“

„Ze dna Podsvětí jsi zaslechl můj křik,“ zvolal blázen k nebesům. „Ponořil jsem se do hlubin země, kde je petlice navždy zastrčená. Ať se vynoří hniloba mého pomíjivého života, Pane.“ Sesunul se k zemi, zatímco kolemjdoucí se vzdalovali, jak nejrychleji to šlo. Z nebe začaly padat řídké sněhové vločky.

Stylita byl ohromen. Jak jej mohl blázen slyšet z takové dálky šeptat slova Jonášova a nyní mu v odpověď nabízet verše stejného žalmu? Byl snad skutečně posedlý? Pokřižoval se a přetáhl si příkrývku přes hlavu. Neměl se nechat zlákat ruchem tohoto pomíjivého světa.

„Vrabčák se vrátil,“ poznamenal tlouštík postávající před podloubím s krámkou na druhé straně ulice.

„Bůh nás ochraňuj před tím posedlým!“ prohlásila otlá žena stojící po jeho boku a plivla si do výstřihu.

„Už to bude víc než rok, co jsem ho viděl naposled, Eufrosyno,“ pokračoval muž a třel si hladkou bradu.

„Povídám ti, pojďme pryč, Panteleimone. U svatého Meny na nás čeká Arsenios.“

„Tehdy vyskočil na kolemjdoucí ze sudu s naloženými rybami a zbili ho na nádvoří velkého hostince. Křičel –“

„Vím moc dobře, co křičel,“ přerušila ho. „Pamatuju si ta sprostá slova i nestydaté posunky a –“ Umlkla uprostřed věty, protože se před ní zastavili dva jezdcí v doprovodu vojáků. Blázno nehybné tělo jim leželo v cestě.

„Hej ty! Vstaň!“ rozkázal jeden z jezdců, mladý důstojník, který držel v ruce krátké kožené dűtky. Druhý jezdec byl kostnatý muž kolem čtyřicítky s plstěným kloboukem státních hodnostíářů na hlavě. Byl zahalen do krátkého pláště a netrpělivě svíral otěže svého koně, jemuž z nozder vycházel do chladu horký dech. Blázen se nepohnul.

„Jsi hluchý?“ zeptal se jej důstojník. Vojáci si vyměňovali rozpačité pohledy.

„Nikoli, setníku,“ vložil se do rozhovoru hodnostíář. „Je to jeden z městských bláznů. Dobře ho znám. Odežeň ho.“

„Ulehl jsem a usnul. Procitnu, neboť Pán mi pomůž,“ ozval se z bláta Vrabčákův hlas. „Ani tisíce mužů, kteří na mě budou ze všech stran útočit, mě nevydělají.“

„Odežeň ho konečně, Peximenite,“ opakoval rozlíceně hodnostíář.

„Poslouchej, blázne,“ zvolal setník a švihl důtkami do vzduchu. „Klid se z cesty panu Manuelu Filomatiovi, místodržícímu Soluně a císařskému mandatorovi.“

Vrabčák vstal, pomalu a se skloněnou hlavou, otočený zády k jezdcům. „*Blažený člověk, který se nenachází ve skupině bezbožných a nestojí na cestě hříšníků,*“ zamumlal. Náhle ale vyskočil a ocitl se vedle místodržícího. „*Proč se ve své špatnosti, mocný člověče, celý den chlubíš svými bezbožnými činy? Na tvém jazyce spočívají jen křivdy.*“

„Troufáš se mi pošklebovat, blázne?“ zeptal se překvapeně Filomatios. Vrabčák si ho nevšímal a otočil hlavu k lidem, kteří se shromáždili za Panteleimonem a Eufrosinou.

„*Ejhle, člověk,*“ deklamoval, „*kteřý si nevzal Boha za pomocníka, ale zakládá si na množství svého bohatství a stále více se holedbá.*“ Ještě než domluvil, popadl otěže, které svíral místodržící v ruku. Filomatios mu je chtěl vytrhnout, ale blázen je držel obrovskou silou. „*Člověk, který touží po penězích, nikdy nebude nasycen. Jeho dny budou plynout ve tmě a smutku.*“

Filomatios se jej pokusil chytit za vlasy, ale Vrabčák se mu vysmeknul a otevřenou dlaní plácl koně do hýždí. Zvíře zaržálo a vzepjalo se. Jezdec se musel předklonit, aby nespádl. Vrabčák mezitím přešel za vojáky a postavil se pod poustevníkův sloup. Do hrstí nabral bláto z ulice.

„*Zhlédl ses v radách, které vedou k potopě, proto tě Bůh nakonec zničí,*“ vykřikl na Filomatia.

„Nech toho, hlupáku, nebo tě nechám zaživa stáhnout z kůže,“ pohrozil mu místodržící, zjevně otrěsený. Blázen obíhal okolo kašny a rytmicky hýbal rukama a nohama, jako by tančil nějaký neznámý tanec. Házel si bláto na hlavu a štkal.

„*Obcují spolu synové člověka a obcují spolu zvířata a jejich obcování se podobá. Umírá člověk a umírá zvíře a jejich smrt se podobá.*“ Napřímil se a pevně se postavil. Jeho pomněnkově modré oči triumfálně zářily. Namířil ukazováček pravé ruky na Filomatia. „*Synu člověka!*“ pronesl obřadně. Podobal se teď biblickému proroku. „*Najdi Jeruzalém a oznam, že pro sebe postavil nevěstinec a že se vystavuje na všech náměstích.*“

Místodržící v sedle ztuhnul a zbledl jako stěna. Z jeho pohledu jako by vyprchal život, myšlenky jako by se vytratily.

„Běda, Jeruzaléme, běda!“ pokračoval blázen. „V každé ulici jsi postavil své nevěstince a zneuctil jsi svou krásu. Tvé nohy zamířily do každé uličky a tvá nenasytnost nebere konce.“

„Už dost těch pošklebků,“ zahřímal Filomatios. „Chopte se ho a zbičujte ho.“

Vojáci stáli bez hnutí.

„Co stojíte, lenoši? Chopte se ho,“ vykřikl Peximenites.

Vrabčák se rozběhl ke skládce. Vojáci vyrazili za ním a podařilo se jim ho obklíčit u jedné z chatrčí. Muž na ně syčel a házel po nich, co mu přišlo pod ruku. Nakonec ho chytili a táhli po zemi zpátky ke kašně. Začalo se stmívat. Sněžilo čím dál hustěji. Setník sesedl z koně, vysvlékl si plášť a sevřel dűtky, které držel v ruce.

„Svlečte ho a pořádně ho držte,“ rozkázal.

Vojáci Vrabčáka postavili na nohy, roztrhli mu kleriku až k pasu a obnažili mu trup. Špinavá kűže byla poseta modřinami a jizvami. Blázen se přestal bránit a podobal se loutce bez duše. Peximenites pozvedl dűtky nad hlavu a prudkým pohybem ruku spustil. Pomalu pohyb opakoval. Jednou, podruhé, potřetí. Postupně se dostával do tempa a opíral se do úderů celým tělem. Dűtky svištěly nahoru a dolů.

„Zavřel jsem oči a neotevřel jsem ústa, Pane, protože ty jsi můj stvořitel. Sejmi ze mě své dűtky,“ vzlykal Vrabčák tenkým, téměř dětským hlasem. Dűtky zanechávaly na zádech viditelné šrámy a z ran se řinula krev. Vojáci jej drželi pevně za ruce, aby se nehýbal, protože tělo se mu otrásalo údery a bolestí. Pak se s náhlým zasténáním zhroutil na zem. Jeden voják mu sněhem ochladil čelo a záda, aby přišel k sobě. Znovu jej postavili. I v tom mrazu byl zbrocený potem.

„Nepřehlížej mé slzy, protože jen pro tebe jsem se stal vyhnan-
cem a cizincem jako všichni mí předci,“ šeptal vyčerpaně. Peximenites se otočil k místodržícímu.

„Pokračuj, setníku,“ řekl Filomatios bezbarvě.

Bičování tedy pokračovalo. Šrámy a krev už měl blázen i na ramenech a šiji. Jeho tělo se otrásalo, pláč a vzlyky jako by bolest měnila v smích.

„Dost, vy bezcitní!“ ozval se hluboký hlas. „Okamžitě přestaňte!“ Oči všech se stočily tam, odkud podmanivý hlas přicházel. U vzdáleného okraje podloubí stál vysoký mnich. Černočerná

klerika, jejíž bohaté záhyby mu halily hlavu i tělo, vystupovala z bělostného sněhu. Mnichovu snědou tvář zakrýval černý plnovous, šedivý jen na jediném místě, vlevo pod ústy. Podobal se skále, kterou seslala na zem nebesa, aby je podepřela.

„Setníku Georgie, proč mučíš to nešťastné Boží stvoření?“ otázal se a vykročil směrem ke kašně, následován dvěma mnichy, jedním starším a druhým velice mladým. Oba byli oděni do hnědé kleriky a s nízkou čapkou na hlavě – mniši, nikoli však kněží. Peximenites o dva kroky ustoupil a spustil ruku s důtkami. Vojáci nechali Vrabčáka klesnout do bláta. Filomatios se kousl do rtů, když si uvědomil, kolik lidí se okolo shromáždilo. V duchu zaklel a sesedl z koně. Pod pláštěm měl krátkou modrou košili přepásanou širokým pásem, úzké kalhoty a vysoké boty až po kolena. Vypadal spíše jako voják než jako úředník. Poklonil se a políbil mnichovi ruku.

„Svatý otče, ten člověk se choval nepřistojně,“ řekl pokoušeje se ovládnout hněv. „Zabraňoval mi v cestě ke svatému Menovi, pokoušel se mě shodit z koně a spílal mi tím nejodpornějším způsobem.“

„Jaký důvod mohl mít k takovému chování, synu?“ Otázka se zdála samozřejmá.

„Nevím, svatý otče,“ odpověděl váhavě místodržící. Eufrosyne šťouchla Panteleimona. Oba scénu napjatě sledovali.

Mnich se pozorněji zahleděl na Vrabčáka, který se pokoušel vstát a vydával při tom chrochtavé zvuky. „Dle mého názoru ten člověk není při smyslech,“ poznamenal.

„Bratře Gregorie, obávám se, že zbytečně ztrácíš čas,“ prohlásil místodržící a zařal pěsti. „Je to blázen, kterému se říká Vrabčák. Jednou tu je, jindy zmizí.“

„Pověz mi, pane Manueli, koho Vrabčák urazil? Hodnostáře, nebo člověka Filomatia?“

Gregoriova otázka zastihla místodržícího nepřipraveného. Všichni tady něco tuší, pomyslel si a pocit beznaděje, který jej v posledních dnech přepadl, se zarýval hlouběji a hlouběji do jeho duše.

„Nevěděl jsem, že je mezi tím rozdíl!“ odpověděl úsečně.

„Velký, dítě, ale na takové rozpravy teď není čas. Bláznův rozum je zatemněn. Možná se v něm usídlil zlý duch a ovládá jej. Za třiatdvacet let svého asketického života jsem potkal takových

démonů mnoho. Propuť ho a snad s pomocí všemohoucího Boha najdu způsob, jak jej vyléčit.“

„Ne,“ odporoval místodržící. „Nebyl patřičně potrestán.“

„Je na pokraji smrti. Jaký trest ještě zasluhuje?“

Filomatios neodpověděl.

„Dnes,“ pokračoval bez bázně mnich, „si připomínáme svatého Řehoře Bohoslovce, který ve svých Bohem inspirovaných kázáních učil lásce a velkorysosti vůči nevěřícím. I já jsem dnes prosebníkem svěťce, jehož jméno nosím. Daruj mi svobodu tohoto blázna k počť mého patrona a rty všech zbožných budou chválit tvůj čin.“ Lid shromážděný kolem mumlal na souhlas. Bylo jasné, že Filomatios nemá na vybranou.

„Je tvůj, ctihodný otče,“ souhlasil nakonec. „Ale postarej se, aby už mi nikdy nepřišel na oči.“

Gregorios udělal znamení kříže nad hlavou místodržícího a požehnal mu. Pak přistoupil k Vrabčákovi.

„Josefe,“ zavolal na mladého mnicha a ten k němu hned přiskočil. Pomohli bláznovi na nohy. Starší mnich se obrátil na místodržícího.

„Manueli, synu, už tři týdny jsem tě neviděl. Ani tebe, ani Zoe. Vypadáš unaveně. Děje se něco?“

„Co by se mělo dít, bratře Zachariáši? Mám poslední dobou mnoho starostí, především v těchto dnech, když se má správy *thematu* ujmout nový *stratég*.“

„Nepomáhá ti *notář* Romanos?“

„Pomáhá, co mu síly stačí, ale v mnoha záležitostech se doposud nevyzná. Chtěl jsem tě navštívít teď před večerní mší, ale viděl jsi, k čemu tady došlo.“

„*Hřích je počátkem domýšlivosti a hříšník rozsévá odpor*,“ začal Vrabčák znovu deklamovat svým drsným hlasem.

„Přestaň mučit toho nešťastníka, nečistý duchu,“ zvolal Gregorios a chytil blázna za ruku. Vrabčák zasyčel a pokusil se ruku odtáhnout, ale když mu mnich pohlédl do pomněnkových očí, uklidnil se. „Pojďme, synu,“ pobídl ho láskyplně Gregorios.

Vrabčák sunul nohy jen s největšími obtížemi. Josef se k nim připojil a vydali se pomalu na cestu ke svatému Menovi. Dřevěný zvon chrámu už svolával věřící. Setmělo se. Někteří obchodníci už v podloubí rozsvěcovali lampy a louče. Vločky ve slabém světle halily chodce do bílého závoje.

„Navštiv mě po mši v mé cele,“ řekl Zachariáš Filomatiovi a odebral se spěšně za ostatními.

Poslední, koho bych chtěl vidět, je můj tchán, pomyslel si Filomatios. Hlavně od té doby, co se stal mnichem a pobýval v blízkosti Gregoria z Dekapole. Buď proklet den, kdy se zapletl do celé téhle historie. Ale čas tlačil a on musí najít, co hledá. Pak se vše vyjasní a on se bude moci volně nadechnout a nebát se pošklebků nepřátel.

„Tak blázen zase vyvázl,“ přerušil jeho myšlenky Peximenites.

„Měl štěstí, že se objevil ochránce slabých,“ poznamenal místodržící trpce. „Jdu do chrámu. Po večerní mši se vrátím do stratégova paláce a dokončím zprávu pro nového správce.“

„V noci?“

„Jak se můžeš takhle ptát, Georgie? Vždyť víš, že zítra ráno po mši v metropolitním chrámu přijde stratég do paláce a bude zprávu chtít.“ Peximenites věděl o stratégově žádosti velice dobře, ale nenechal si ujít příležitost vyjádřit svou nevoli, jako ostatně každý podřízený, který je přinucen vzdát se svých zvyklostí, aniž chápe proč.

„Mně se zdá ten stratég hodně divný,“ prohlásil. Tvrdé rysy jeho obličejů vynikaly ve světle zapálených loučí. „Nejdřív má týden zpoždění a my stojíme v pozoru a čekáme ho. Pak se, místo aby se ubytoval v paláci, zavře do sídla císařských vyslanců. A navíc, pokud jsem slyšel správně, ho doprovázejí nějací barbarští bojovníci a vysoký hodnostář, jehož tvář nikdo neviděl. Co je to za jednání? Za co nás tu všechny má? Za poskoky každého nadutce z Konstantinopole?“

Filomatios zamyšleně pokýval hlavou. „Barbarské bojovníky jsem neviděl, ale tím hodnostářem je protospatharios Leon, nejvyšší sekretář císaře Theofila, jeho hlavní právník. Kdysi, před mnoha lety, když jsem sloužil na *úřadě vnitřních záležitostí* státu, jsem se setkal s jeho otcem. Jeho samotného jsem nikdy neviděl, ale náš bývalý stratég mi vyprávěl, že ten člověk loni na jaře dokázal zabránit vpádu Saracénů do *Římské říše* a rozpletl jakési podivné intriky v *Kaisareii*. Je jisté, že má císařovu plnou důvěru. Proč asi přijel do Soluně? Ještě jsem neslyšel, že by císařský hodnostář doprovázel stratéga, který má převzít správu *thematu*.“

„Bylo mi hned jasné, že tu něco nehraje,“ poznamenal se zadostiučiněním setník.

„Uvidíme,“ odvětil místodržící. „Vrať se teď se svými muži do paláce. A tady ti čumilové ať si jdou taky po svých.“ Uchopil otěže svého koně a pěšky zamířil ke svatému Menovi.

„Vojáci, jdeme,“ zavelel Peximenites a nasedl na koně. Vojáci se seřadili za něj. „A na co vy tu čekáte, dobří lidé? Běžte si po svých,“ zavolal k podloubí, kde stála většina přihlížejících. Rukojetí dűtek přešel po šíji svého koně a vyrazil k přístavu.

Lidé se pomalu rozcházeli. Eufrosyne a Panteleimon vyrazili bok po boku do chrámu.

„Místodržící byl vzteky bez sebe,“ poznamenal Panteleimon a v jeho bezvousém, povadlém obličejí se zrcadlily pochyby.

„Však bláznova slova byla také plná zloby,“ odpověděla Eufrosyne – i ona svařtila čelo.

„Tys něčemu z toho, co říkal, rozuměla?“

„Popravdě moc ne. Ale říkal něco o penězích a předvádění se.“

„Ano, a o nespravedlnosti a potopách,“ doplnil Panteleimon a podrbl se na bradě. „Co to má všechno znamenat, ženo?“

„Co já vím, muži, co já vím...“ odpověděla a pak si zakryla ústa dlaní. „Ať mi Pán Bůh zavře pusou, ale mám dojem, že ten posedlý pana Manuela z něčeho obviňoval.“

Kdyby v té chvíli měl nějaký kolemjdoucí v tom sněhu náladu zaposlouchat se do rozhovoru těch dvou, dozvěděl by se mnohé o klevetnickém umění, o tom, jak aktéři opatrně a s rozvahou dávkují svoje domněnky, pak přidají pár informací, navrhnou prozatímní vysvětlení, couvnou a předstírají objektivitu, aby nakonec celou hru dotáhli ke vzrušujícímu vyvrcholení.

„Jak to myslíš, obviňoval?“ zeptal se muž.

„Všiml ses, jak se místodržící rozčílil, když blázen řekl to o nevěstincích a nenasytlosti?“ opáčila.

„Chceš říct, že Vrabčák ví na Filomatia něco závažného?“

„Jediné, co vím, je, že v poslední době Filomatia nedoprovází jeho manželka. Jak si to vysvětluješ?“ Eufrosyne nedokázala zakrýt vzrušení ve tváři.

„Chudák ženská,“ řekl Panteleimon s hlubokým soucitem v hlase. „Možná proto pořád nemají děti.“

Cyklos výměny zaručených informací a vynášení jistých závěrů se dočkal svého konce. Dvojice si vyměnila významné pohledy a vešla na malé nádvoří před chrámem svatého Meny. Bohoslužba asi právě začala, protože před chrámem bylo

prázdnou. Prošli nízkou bránou a věnovali krátký pohled epigramu, který zdobí její vrchol:

*Pějte pro Pána nový žalm,
chrámy Páně k úctě Pánu.*

V chladné, ztemnělé chrámové předsíni stáli dva muži ve vzrušeném rozhovoru.

„Co žádáš, Manueli, je šílené a v každém případě nelegální.“

„Jak to může být nelegální, když je to na císařský příkaz?“

„Žádný písemný rozkaz jsi nepředložil. I kdyby však existoval, arcibiskup by k tomu zajisté svůj souhlas nedal.“

„Arsenie, jsou nařízení, kterým se dokonce i arcibiskup musí podřít.“

„Ale to neplatí pro takovéto despotické intriky.“

„Nazýváš výkon spravedlnosti despotickými intrikami?“

„Jistě, pokud spravedlnost jedná zlovolně a hanebně.“

Panteleimon přerušil hádku hlasitým zakašláním. Oba muži překvapeně otočili hlavy.

„Jsme tady, otče Arsenie,“ řekla Eufrosyne.

„Kde jste byly, děti?“ zeptal se mnich nervózně. „Čekám na vás takovou dobu. Máme před sebou spoustu práce.“

Filomatios na pár vrhl nepřátelský pohled. „My dva si znovu promluvíme zítra v metropolitním chrámu,“ procedil směrem k Arseniovi a odešel vyhledat bratra Zachariáše do hlavní chrámové lodě.

2

IKONY

Jakmile zakončil večerní mši, pokřižoval se kněz kláštera svatého Lukáše před oltářem a v tichosti opustil chrám. Bohoslužby v tomto chrámě spadaly pod jeho působnost, ale nikdy se v ženském klášteře nezdržoval déle, než bylo nezbytně nutné.

Malý chrám osvětlovaly dva mosazné svícný před presbytářem a řada luceren zavěšených na štíhlých sloupech podpírajících nízkou kupoli. Na stěnách nebyly malby ani jiná výzdoba, jen čtyři přenosné ikony stály ve výklenku presbytáře. Uprostřed chrámu, přímo pod kupolí, seděla představená a zakladatelka kláštera. Přes těžké černé řeholní roucho měla přehozenou peleřinu s kapucí, která jí zakrývala hlavu a ramena. V pravé ruce držela rukojetě hole, kterou měla položenou na kolenou, a levou se dotýkala stříbrného kříže, jenž jí visel na krku. Byla to už šedesátnice, ale seděla vzpřímeně a bez hnutí. Zdálo se, že strnulá póza je pro ni zcela přirozená. O jejím vznešeném původu nebylo pochyb. Měkké světlo svící dopadalo na ušlechtilé rysy její tváře. Kaštanové oči zářily pod klenutým obočím, rovný nos zdůrazňoval symetrický obličej a drobná ústa se rýsovala nad špičatou bradou.

Za představenou stály tři jeptišky a dvě mladé ženy, nikoli řeholnice, zjevně však vítané návštěvnice kláštera; opodál u jednoho ze sloupů podpírajících kupoli pak další dvě jeptišky. První měla na sobě prosté hnědé roucho a na hlavě vlněnou kapuci. Kožený opasek kolem štíhlého pasu zdůrazňoval výšku její postavy. Držela hlavu zpříma, ale její obličej se ztrácel pod kapucí, z níž prosvítal štíhlý krk, pouze částečně zakrytý bílou spodní košilí. V levé ruce držela objemný svazek. Druhá řeholnice byla drobná mladá dívka. Ruce měla schované do rukávů řeholního roucha a pokorně stála ve stínu starší ženy.

Nikdo jiný v chrámu nebyl. Když za knězem zapadly dveře, zavládlo ticho. Teplé barvy ikon ve světle svícnu dodávaly tvářím světců téměř hmatatelnou životnost. Představená pozorovala Bohorodičku. Byla to stará ikona, kterou rodina její matky vlastnila už po více než pět generací. Malíř Pannu Marii zobrazil od pasu nahoru. V levé ruce držela malého Krista a pravou jej podpírala. Matka i syn upírali doširoka otevřené oči směrem napravo. Tvář, odkrytý krk a pravá ruka Bohorodičky měly onen narůžovělý odstín jakoby pocházející od jemného světla, jaký dokázali namalovat jen staří mistři.

Srdce představené zaplavilo při pohledu na neposkvrněnou matku a Boží dítě dojetí. Bylo snad silnějšího důkazu o správnosti uctívání ikon než sama Bohorodička, která porodila dítě a tím proměnila věčnou zvěst o lidském utrpení ve zvěst o spasení? Panna Maria byla matkou Pána a díky jeho lásce se stala matkou všech lidí. Z očí představené bezděčně vytryskly slzy, když si vzpomněla na své jediné dítě, svou sladkou dcerušku, kterou ztratila jako šestiletou – bylo to dvaadvacet let. Stará žena jen stěží ovládla silný cit, jenž na ni z minulosti doléhal. Proč se jí poslední dobou čím dál častěji vybavovali lidé a události zašlých časů? Pocítila rozčarování. Copak se jí opravdu nepodaří osvobodit duši od pozemských pout, než zemře? Hleděla na obraz Krista a milosrdný pohled spravedlivého soudce alespoň trochu utišil bouři v jejím srdci.

„Sestro Eudokie,“ pronesla překvapivě mladistvým hlasem. Nejmladší ze tří řeholnic k ní v tichosti přistoupila a pomohla jí vstát. Představená se opřela o hůl a pomalými kroky zamířila k presbytáři. Poklekla před oltářem, pokřižovala se, s námahou se sehnula a dotkla se čelem chladné země. Jeptiška počkala, až se představená pokloní svatým obrazům. Pak jí bez dalšího příkazu pomohla narovnat se a vstát. Představená se obrátila ke čtyřem ženám, dosud nehybně stojícím okolo volné židle, a posunkem je přivolala k sobě.

„Bůh vám žehnej, dcery,“ řekla prostě a učinila znamení kříže nad jejich skloněnými hlavami. „Pojďme nyní do refektáře a nasyťme se před večeří znovu duchovní potravou, již nám tak štědře poskytuje naše vážená návštěvnice.“ Obrátila se k Eudokii s němou otázkou.

„Všechno je připraveno,“ potvrdila řeholnice.

Představená přistoupila k jeptišce, která držela v ruce knihu, a usmála se. „Myslím, že jsme připraveny vyslechnout tvá duši prospěšná naučení, sestro Kassie. Budeš tak laskavá a doprovodíš nás do jídelny?“

„S největší radostí, matko Kateřino,“ křišťálový hlas vysoké jeptišky zaplnil prostor. Udělala krok dopředu a na její oválný obličej dopadlo světlo z lucerny pověšené na sloupu. Pod vysokým čelem se klenulo obočí, rámuující černé oči. Její pronikavý pohled budil dojem nezdolnosti. Měla orlí nos, krásně tvarované rty a kulatou bradu. Její světlá pleť zářila zdravím a jen několik málo vrásek pod očima a nosem prozrazovalo, že dívčí věk má již za sebou. „Theodosie,“ obrátila se na mladou řeholnici stojící vedle ní, „pomoz sestře Eudokii, s čím bude třeba.“ Napřáhla pravou ruku a nabídla představené rámě.

Obě ženy zamířily k východu z chrámu, kde se jim už Eudokia chystala otevřít dveře. Vykročily do zimy a pod nohama jim zapraskal sníh. Eudokia a Theodosia šly první, v rukou lucerny. Ostatní ženy je tiše následovaly. Čtvercové klášterní nádvoří bylo poněkud stíněné. Okolní budovy jako by se na chrám tlačily. Matka Kateřina nechala totiž klášter vystavět na rozvalinách paláce, o němž si nikdo nepamatoval, komu patřil. Mnoho stavebního materiálu bylo použito znovu a prostorné komnaty se tak přeměnily v množství menších cel. Malý chrám zasvěcený evangelistovi Lukáši, prvnímu křesťanskému malíři, byl postaven v centrálním atriu původní budovy. Rozbořený palác tak nabyl nové podoby i funkce.

Představená společně s jeptiškami i návštěvnicemi prošla nádvořím a zastavila se před vchodovými dveřmi. Eudokia se do nich opřela a vstoupila dovnitř. Ženy obklopilo příjemné teplo, ocitly se v refektáři. V rohu naproti dveřím plápolal oheň v krbu. Vedle něj stála skříň s keramickými talíři a poháry a o kousek dál byly další dveře, které vedly do kuchyně a spíže. Místnost to byla úzká, s nízkým stropem, omítnutými zdmi a kamennou podlahou. Tři malá okna směřovala na nádvoří. Většinu prostoru zabíral dlouhý stůl, k jehož delším stranám byly přiraženy dvě lavice. V čele stolu, naproti dveřím, stála vysoká židle patrně určená pro představenou. Prostor osvětlovaly svícný a lampy

rozestavené po stole. Prostá a čistá místnost, jak se na klášterní jídelnu slušelo.

Jeden předmět však místnosti působivě vévodil. Na stěně za židli pro představenou visela veliká ikona. Pokaždé když Kassia za ten měsíc a půl, co pobývala v klášteře svatého Lukáše, vstoupila do jídelny, vzbudil v ní obraz smíšené pocity. Stejně tak dnes, když doprovázela matku Kateřinu na její místo, malba přitahovala její pozornost, ale zároveň ji rozčilovala. Malíř ztvárnil svatbu v Káni Galilejské, kde Kristus učinil svůj první zázrak. Ikona však nezachycovala Pána proměňujícího vodu v sudech ve víno, ale svatební hostinu. Kolem slavnostní tabule seděli hosté. Uprostřed byl novomanželský pár v přepychových šatech a s perlovými zásnubními věnci na hlavách. Oba oplývali mládím a krásou. Kassia si hned při prvním pohledu na ikonu všimla, že v centru kompozice se zcela jasně nachází nevěsta, nikoliv ženich. Dva hosté po pravé ruce novomanželů zvedali ruce s číši k přípitku. V levém rohu stolu seděl Kristus s vážným výrazem a vedle něj stála Panna Maria. Lehce skloněná k synovi si držela ruku před ústy a tiše k němu promlouvala. Přítomnost obou svatých osob nikterak nenarušovala svatební veselí, jehož atmosféru ikona zprostředkovávala.

Přestože byl dílem vynikajícího ikonopisce, obraz Kassii vadil. Vadil jí proto, že považovala vyobrazení svatby za nevhodné pro klášter, obzvláště ženský. Zdálo se však, že představená neodděluje světský život od mnišského tak přísně. To dokazovala ostatně i přítomnost dvou návštěvnic v klášteře. Musí tu otázku při nějaké vhodné příležitosti otevřít a s představenou si o tom promluvit. Teď jí pomohla posadit se na židli a podepřela jí záda polštářem. Pak sama zaujala místo po pravici staré ženy. Položila na stůl objemnou knihu a protáhla prsty, aby přestaly brnět. Zatímco se usazovaly i ostatní jeptišky, Kassia se snažila soustředit na téma, o kterém měla dnes večer hovořit. Obraz svatby v Káni ji však nepřestával znervózňovat. S pohledem upřeným na zčernalé desky knihy se náhle rozhodla promluvit na jiné téma, než původně zamýšlela. Neměla sice přípravu, avšak v hlavě měla vše promyšlené, nebude znát, že hovoří spatra.

Představená se pokřížovala, pronesla stručnou modlitbu a sňala kapuci z hlavy. Ostatní následovaly jejího příkladu. Kassii

padaly rudě kaštanové vlasy volně na ramena. Dlouhé vlasy měly mimo ni jen ony dvě návštěvnice, ty si je však svázaly do uzlu.

V krbu praskalo, jak se v ohni rozpouštěla smůla na kůře dřeva, z hořících svící se linula medová vůně. Matka Kateřina hleděla s něhou na sedm žen okolo stolu. Za čtyřicet let nepolevujícího úsilí se jí podařilo vytvořit bezpečný přístav pro sebe i další ženy, které v její blízkosti hledaly útočiště před strastmi života. Klášter byl maličký, ale udržoval si nezávislost, a především ortodoxní víru v časech pro církve složitých.

„Sestro Kassie,“ řekla nakonec, „s mou praneteří z ostrova Aiginy už ses seznámila, že ano?“

„Jistě,“ odvětila Kassia a usmála se na asi dvacetiletou ženu sedící naproti ní. Byla útlá, snědá a měla velké oči. I přes tmavý, nuzně vyhlížející oděv působila důstojně. „Obdivuji její pevnou víru a horlivou touhu přiblížit se k Bohu,“ dodala. Představená uchopila Agape za ruku a na chvíli ji sevřela.

„Neznáš však ještě naši druhou návštěvnici,“ řekla, „paní Zoe, choť našeho místodržícího Manuela Filomatia. Je k našemu klášteru velmi štedrá a účastní se s námi večerních bohoslužeb, kdykoli jí to dovolí povinnosti plynoucí z jejího vysokého postavení.“

Do té chvíle měla Zoe skloněnou hlavu. Teď ji pozvedla a její zelené oči bez výrazu se setkaly s Kasiiným pronikavým pohledem.

„Kandidátka Kassia z Konstantinopole,“ pokračovala představená, „přijela do Soluně na pozvání našeho ctihodného arcibiskupa. Skládá smuteční hymnus pro zádušní mši.“ Otočila se ke Kassii. „Pro náš klášter je velká čest hostit takto významnou řeholnici.“

Kassia neodpověděla a dál si prohlížela manželku místodržícího. Pohledné paní Zoe nemohlo být více než pětadvacet let, snad méně. Rovné obočí, vystouplé lícní kosti, drobný nos a malá ústa tvořily harmonický celek v podlouhlém obličejí orámovaném světle kaštanovými vlasy. Vyzařovala z něj přirozená důstojnost. V očích jí však chyběl výraz a celý obličej působil jaksi prázdně. Připomínal obrys postavy předtím, než malíř nanese barvy. Měla na sobě těžké šaty ke krku a zlatý náhrdelník s křížem.

„Jsi ve městě už dlouho, kandidátko?“ otázala se Kassie bezbarvým hlasem.

„Od svátku svatého Spyridona.“

„Zvláštní, že jsme se nesetkaly na žádné z velkých vánočních bohoslužeb...“

„Kromě celodenní pouti ke hrobu svatého Demetria a dvou návštěv arcibiskupa jsem neopustila klášter.“

„Pracuješ bez přestávky, dítě,“ vložila se do rozhovoru představená. „Až se zlepší počasí, musíte společně s Theodosií navštívit i další významné chrámy ve městě.“

„Ráda tě doprovodím,“ nabídl se Zoe, „až se situace v paláci uklidní. Teprve předevčírem dorazil nový stratég a můj muž mu zítra předává správu thematu.“

„Předpokládám, že to není nic jednoduchého,“ vyzvíдалa nepřímou jeptiška.

„Stratég s sebou přivezl i císařova prvního sekretáře. To záležitosti poněkud zkomplikovalo. Už je to dlouho, co byl v Soluni naposledy tak vysoce postavený císařský úředník.“

Takže se císař nakonec rozhodl zasáhnout, pomyslela si Kassia. „A z jakého důvodu sem císařův sekretář přijel?“

„To nevím a zdá se, že ani nikdo jiný.“

Kassia se rozhodla s dalšími otázkami počkat na vhodnější okamžik.

„Myslím, že jsme odbočily od hlavního účelu našeho setkání,“ prohlásila představená. „A naše návštěvnice se budou muset vrátit domů.“

„Máš pravdu, matko, neztrácejme už čas,“ odvětila Kassia. „Protože si dnes připomínáme svatého Řehoře Bohoslovce, ráda bych světce uctila představením jeho básnické tvorby, k níž měl obzvláště vřelý vztah. Jak sám píše, básně skládal, aby nabídl mladým lidem lék na duši. Bohužel dnes už jeho poezii čte jen málokdo.“ Přitáhla si svícen a otevřela objemnou knihu. Souměrná majuskule zaplňovala světlý pergamen. Pro představenou nebylo těžké odhadnout hodnotu a stáří svazku. Kassia otočila několik listů a zastavila se na stránce, jejíž horní část zdobila iluminace.

„Řehořovy básně čítají tisíce veršů,“ vysvětlila. „Proto jsem vybrala jen jedinou, jejíž téma bude jistě této společnosti vítané. Její titul zní ‚Chvála panenství‘.“

Začala hovořit o obsahu básně. Řehoř z Nazianzu v ní chválí panenství a panictví nejen jako stav těla, ale především duše jak křesťanských mužů, tak žen. S nadšením se rozhovořila o hlubokém smyslu a kráse veršů učeného církevního otce, a tak si nepovšimla, že manželka místodržícího se cítí nesvá a rozpačitě si pohrává s křížem na svém náhrdelníku. Mladá Theodosia byla zcela pohlcena výkladem své učitelky. Kassii náhle přerušil hlas Agape.

„Když Bohoslovec chválí panenství, znamená to, že odsuzuje manželství?“ zeptala se. V jejích velkých očích se zračil upřímný zájem.

„Vůbec ne. To neměl v úmyslu. Vždyť apoštol Pavel sňatek povolil, aby nemuseli být trestáni ti méně zdrženliví. Řehořův cíl je vyzdvihnout panenství, nikoli odsoudit manželství.“ Kassia si pomyslela, že teď je vhodná chvíle zkonfrontovat se s obrazem svatby v Káni Galilejské.

„Samozřejmě,“ pokračovala, „svatý Řehoř se otevřeně zmiňuje o mnoha nevýhodách manželství. Na konci básně přivádí na scénu Panenství a Manželství, které spolu vedou rozhovor jako skutečné bytosti.“ Otočila několik stran a položila levý ukazováček na začátek jednoho verše. „Poslyšte, co říká Panenství o manželském životě:

*Pro ženu muž je jak zboží, jež na trhu naslepo koupí
a často se ukáže špatným. Stejně tak pro muže žena.
Často v něm nelibost vzbudí, pouto však rozvázat nelze.
Pakliže oba jsou dobří a hledají poctivě shodu,
po vlnách života plavba je snadná a příznivý vítr.
Jsou-li však špatní, pak doma je svár a trápení stálé.“*

To už Zoe kříž na svém náhrdelníku křečovitě svírala v dlani. Její oči, ještě před chvílí bez výrazu, se zaleskly smutkem. Ostatní ženy fascinovaně poslouchaly plamenná slova Bohoslovcova v Kassiině bezchybném přednesu.

„Když Panenství vylíčí těžký osud, jenž potkává ty, kdo žijí v manželství, obrátí se opět k Manželství a připomíná mu jeho největší zlo. Toto jsou slova Panenství:

*Připomenout je nutno též hanebné podvody v loži,
jež špatní páchají lidé, když nedbají výstrahy Boží.
Plamenem zhoubným stravují tělo, jsou pohromou jistou.
Úskočný lupič se k cizímu loži pokradmu plíží,
získává pochybnou lásku, bastardy nešťastné plodí.
Ty možná se podlými činy těch smilníků odradit nedáš.
Vždyť dál žije v manželství ten, kdo vražedné ostří
do těla lupiče vnořil, z nějž lidská krev zkapává dosud.
Dál žije v manželství též, kdo ostrému unikl meči.
Kdo z lidí mohl by však mne odlákat z Kristovy cesty?
Může snad kamínek pouhý zvrátit tok široké řeky?“*

Kassia nechala závěrečnou otázku viset ve vzduchu a zhluboka se nadechla, pohledem se však vyhnula ikoně. V místnosti se rozhostilo rozpačité ticho. Agape hleděla zamračeně do stolu a myslela na to, že její muž Dometianos je dobrý člověk, který ji obdaroval třemi dětmi a oddaně se o rodinu staral. Ne, Bohoslovcova tvrdá slova se nevztahovala na její manželství. Theodosia, již její matka jako desetiletou svěřila do Kassiiny péče, zářila ryzí radostí těch, kdo ctnostně žijí ve víře. Ano, moudrá slova velkého hierarchy potvrzují správnost její životní cesty.

„Kolik hořké pravdy se skrývá ve verších svatého Řehoře,“ přerušila ticho matka Kateřina. „Poznala jsem za čtyřicet let svého asketického života tolik žen, které trpěly nevěrami svých manželů.“ Pokývala hlavou. „Některé jim dokonce odpustily.“

„Právě proto upřednostňuje Bohoslovec čistotu jako cestu vedoucí ke Kristu bez překážek,“ podotkla Kassia. „Manželé se chtějí zalíbit sobě navzájem. Kdo si však zvolí panenskou čistotu, chce se zalíbit jedině Bohu.“

„Znám ta slova apoštola Pavla, sestro Kassie, znám je velice dobře,“ řekla představená. „Tuto cestu jsem si zvolila i já, když mi nejdřív zemřel manžel a pak dcera. Tuto cestu si volí každá žena, která chce ctít své milované zemřelé a znovu jim s klidem pohlédnout do tváře v den druhého příchodu Krista. V budoucím věku na místě plném zeleně tyto ženy vstoupí do skutečného manželství duší.“ Pozvedla si k ústům stříbrný kříž, políbila jej a podržela na chvíli v ruce. „Proto zde visí obraz svatby v Káni Galilejské, aby nám připomínala věčný život v zahradě Kristově po naší pozemské smrti.“

Kassii slova představené překvapila, ale nestihla odpovědět. Na druhé straně stolu náhle povstala Zoe. Pobledla a vypadala vyčerpaně.

„Omlouvám se, že tak spěšně odcházím,“ řekla a přehodila si přes ramena plášť. „Ale je pozdě a sníh mi asi ztíží cestu.“ Sklonila hlavu. „Prosím o požehnání, matko představená.“

„Ať tě provází požehnání svatého Lukáše, dítě,“ řekla Kateřina. „A přijď nás zase navštívit.“ Kassia zamířila ke dveřím, aby Zoe vyprovodila.

„To není třeba, kandidátko,“ zarazila ji Zoe a přetáhla si kapuci přes hlavu.

„Pošlu ti vzkaz. Ráda bych tě přišla navštívit, paní,“ nenechala se odradit Kassia.

„Jistě,“ odpověděla Zoe, vzala do ruky lampu a společně s Eudokií vyšla z místnosti. Prošly kolem chrámu a zamířily k východu z kláštera. Eudokia nechala Zoe vyjít, zavřela za ní bránu a zastrčila petlici.

Když manželka místodržícího zůstala sama v temné uličce, oddychla si. Básnířka v ní vyvolala opravdu nepříjemné pocity. Celá debata o té příšerné básni byla dost protivná. I ona sama je protivná. Musí se jí stůj co stůj vyhýbat. S těmito myšlenkami mířila směrem nahoru k hlavní třídě. Asi o dvě stě stop dál ulička ústila do široké ulice. Zrychlila krok, ale cítila, jak se jí krátí dech a ztrácí rovnováhu. Opřela se o zeď a čekala, až se jí uleví. Naproti ní čněla nad ruinami starého hipodromu a chatrčemi, které si okolo něj postavili městští hrnčíři, Kassandrova brána. Přestalo sněžit a ochladilo se. Když se jí dech vrátil do normálního rytmu, zahrnula Zoe na západ a vydala se po hlavní třídě. Před ní se tyčil dvojitý oblouk s reliéfy, obestavený domy. Kráčela opatrně, s lucernou vysoko nad hlavou. Ve tmě a s kapucí na hlavě by ji náhodný chodec těžko poznal. Pod obloukem se téměř srazila se zakuklenou postavou, která jako by před ní vyrostla ze země.

„Nekřič, to jsem já,“ muž uvolnil plášť, který mu zakrýval hlavu.

„Co ty tady děláš?“

„Čekám na tebe od chvíle, co jsi vešla do kláštera.“

„Jsi blázen, že mě sleduješ uprostřed města?“ Vypadala víc překvapeně než rozzlobeně.

„Upřímně, nevím,“ řekl měkce a chytil ji za ruku. Pocítila jeho teplo na své zmrzlé kůži.

Překotně odtáhla ruku. „Musím se vrátit domů.“

„Tvůj muž je v paláci.“

Pohlédla mu do očí. „Dnes večer ne. Snad zítra,“ dodala a pokračovala v cestě.

3

STÁTNÍ ÚŘEDNÍCI

V metropolitním chrámu Boží Moudrosti se na nedělní liturgii i přes mrazivé počasí sešlo mnoho lidí. Jedním z důvodů tak velké účasti byla náklonnost obyvatel Soluně k jejich duchovnímu pastýři, který neúnavně sloužil všechny velké mše v metropolitním chrámu osobně.

Arcibiskup Dorotheos byl na čestný stolec svatého Demetria dosazen jen několik měsíců před smrtí císaře Michaela. Od té doby uplynulo tři a půl roku a Dorotheos se rychle osvědčil jako výborný hierarcha. Především se systematicky snažil Soluň pozvednout v očích církve a navrátit jí vážnost, která jí náležela. Dále se mu s pomocí bohabojných občanů podařilo zvýšit movitý i nemovitý majetek arcibiskupství, takže mohl začít s opravami chrámů a klášterů, a vracet tak městu jeho zaslou výstavnost. V očích většiny občanů však byl hlavní arcibiskupovou zásluhou odpor, který kladl snahám císaře Theofila o šíření svého kacířského přesvědčení i na území *Řecká*. Soluňští už přežili mnohé katastrofy, ale ikonoklastickou zřůdnost si nikdy vnutit nenechali a ani nehodlali. Arcibiskup tak pro ně představoval ideálního hierarchu, který chránil ortodoxní město před heretickou nákazou. A protože mu bylo teprve čtyřicet let, doufali, že mu dá Bůh ještě dlouhý život, aby mohl dokončit dílo, kterého se ujal.

Byly tu ale ještě i prozaičtější důvody této hojné účasti. Proslýchalo se, že o svátku svatého Xenofonta přijde oficiálně pozdravit arcibiskupa nový stratég. Nedělní bohoslužba tak byla pro Soluňské skvělou příležitostí, při níž mohli nového vojenského správce ohodnotit, jak měli ostatně ve zvyku u každého, kdo byl ve městě nový. Ti, kdo neměli příliš v lásce Manuela Filomatia, navíc cítili uspokojení, že přísnému místodržícímu byly konečně odebrány jeho dočasné pravomoci.

Proslýchalo se také, že nového stratéga doprovází vysoce postavený císařův hodnostář. To byla opravdu důležitá zpráva, protože kromě několika nadutých kontrolorů z úřadu vnitřních záležitostí, kteří se jednou za čas objevovali, aby řešili daňové pohledávky (jistěže státu vůči městu, a nikoli naopak!) žádný významnější hodnostář Soluň za poslední roky nenavštívil. Obyvatelé města tak budou mít možnost zblízka si prohlédnout císařova vyslance, zhodnotit jej a zjistit, proč vlastně do města přijel. A tak i Panteleimon s Eufrosynou postávali už nějakou dobu před liturgií pod opěrným sloupem severního podloubí. Mohli stát na místě, z něž měli ideální výhled na celé okolní prostranství. Za toto privilegium vdělili svému blízkému vztahu s otcem Arseniem, *sakellariem* arcibiskupského stolce a pravou rukou Dorothea. Od Arsenia měli i to málo, co o dvou státních úřednících věděli. Řekl jim, že stratég se jmenuje Staurakios Gonypates a dříve působil jako správce vzdáleného thematu *Cherson*. Vyslanec byl protospatharios Leon, císařský sekretář a člověk, který se prý těší naprosté důvěře císaře.

Eufrosyne hleděla na pravou stranu. Vedle velkého opěrného sloupu na jihovýchodní straně byla na tlustém koberci čtyři místa k sedění. Na jednom z nich už seděla paní Zoe Filomatina s rukama zkříženýma na prsou a pohledem upřeným k presbytáři. Filomatios stál za ní a hovořil s velkostatkářem Eudokimem Cheilou. Rozhovor zpovzdálí sledoval také notář Romanos. Eufrosyne byla od nich docela daleko, takže se neodvažovala Eudokima pozdravit, ač byl bratrancem Arsenia a starým známým jejího zesnulého otce.

Panteleimon, stojící vedle ní, pozoroval s hlubokým uspokojením kleriky připravující bohoslužbu. Měli na sobě nové taláry, které jim vlastnoručně ušil. Před dvěma lety společně s Eufrosynou, vyšivačkou, získali s Arseniovou pomocí zakázku na celý soubor liturgických rouch pro metropolitní chrám. Oba pracovali tvrdě a výsledek je naplňoval zaslouženou hrdostí. Bude-li arcibiskup spokojen s oděvy, které ušili přímo pro něj, další zakázky je neminou. Eufrosyne manžela vytrhla z rozjímání, zatahala ho totiž za rukáv a pokynula mu, aby s ní sledoval podívanou, která se právě začala odehrávat před jejich očima.

Závěsy dělící chrámovou předsíň od hlavní lodi se roztáhly, aby mohli projít státní úředníci. Lidé ustoupili ke dvěma

podloubím a vytvořili špalír. Krátký průvod vedl Arsenios, s malým odstupem jej následoval stratég a po jeho levé straně šel protospatharios. Skupinka vojáků, která úředníky doprovázela, se rozestavila po levé a pravé straně vchodu.

„Co to mají za podivné oblečení?“ poznamenala Eufrosyne. „A co tam dělají ty dvě ženy? To určitě nejsou manželky hodnostářů!“

Panteleimon jí němě naznačil, aby mlčela. Ne že by s ní nesouhlasil, ale chtěl si jako znalec krejčovského umění v klidu prohlédnout oděvy nově příchozích.

Na rozdíl od svých dvou předchůdců se stratég neobjevil v plném vojenském stejnokroji. Měl na sobě tmavomodrou košili, kalhoty a vysoké boty. Rukávy košile byly zakončeny zlatem vyšívanými manžetami a na zlatém pásu měl připnutý přepychový meč. Místo kabátu měl jen pláštík z modrého atlasu se zlatě vyšívanými lvy. Pláštík, vepředu rozhalený, měl vysoký límec a široké rukávy, které sahaly jen k loktům a odhalovaly tak bohatě zdobenou košili. Na hlavě měl podlouhlý úzký klobouk. Mohlo mu být asi třicet let a měl dlouhé kaštanové vlasy, které mu splývaly na šíji. V pravé ruce držel pár kožených rukavic.

Panteleimon si pomyslel, že jestli oděv stratéga vypadá podivně, tak zjev jeho pobočníka a mladé ženy, která šla vedle něj, je naprosto výstřední. Muž měl světlé vlasy a do špičky zastřiženou bradku. Na hlavě měl železnou helmu. Byl velmi vysoký, se silným tělem a širokými rameny. Byl oblečen do šedivé košile a volných kalhot zdobených kruhovými ornamenty. Na nohou měl nízké boty a kožené chrániče holení. Jeho tělo až po kolena zakrývalo brnění, které se podobalo košili tvořené desítkami řad železných prstenů. Na něm měl ještě kožený límec, který přidržoval široký kožený pás pobitý stříbrnými hřebíky, a u pravého boku mu visela sekera. U krku měl připnutý krátký plášť a záda mu chránil štít, v jehož středu výhrůžně zářila stříbrná dračí hlava. Stratégův pobočník bude pocházet z nějakého válečnického kmene z Chersonu, pomyslel si krejčí, i když se vůbec nepodobal slovanským válečníkům usídleným ve *sklaviniích* v okolí řeky *Axios*.

„To snad ani nejsou křesťané, tihle plavovlasí barbari,“ poznamenala Eufrosyne, jako by četla myšlenky svého muže. Ani se při vstupu do kostela nepokřičovali. Upřela oči na ženu. „I s tolika šperky je ošklivá.“

V Panteleimonovi budila spíš hrůzu, než aby se mu zdála ošklivá. Jistě proto, jak vysoká byla. A mohutná, nikoli však otlá. Stříbřitě světlé vlasy měla spletené do mohutného copu a přikryté kožešinou čapkou. Na sobě měla vlněné šaty světle modré barvy s velkým výstřihem a stříbrným pásem okolo boků. Dekolt jí halila bílá košile, která její křivky spíš zdůrazňovala, než zakrývala. Přes ramena měla přehozenou dlouhou černou pláštěnku s kapucí. Kolem krku jí visel stříbrný řetěz, na němž byly navlečeny mince a další předměty. Na zápěstích měla těžké náramky a na levém palci jí zářil široký stříbrný prsten.

Průvod mezitím dorazil ke schodišti před presbytářem a Arsenios se obrátil na místodržícího. Manuel a Zoe vyšli několika kroky v ústřety úředníkům a jejich doprovodu. Eufrosyne nemohla slyšet, co si říkali, ale stratég na ni působil domýšlivě. Protospatharios vypadal spíš lhostejně a místodržící se zdál unavený a neklidný. Jeho oděv byl určitě ze všech nejméně slavnostní. Kromě hnědožlutého pláště zapnutého na hrudi měl stejné oblečení jako včera večer. Dva nejvyšší úředníci se posadili jako první a jejich doprovod se postavil za ně. Pak se posadil místodržící a jeho žena a Romanos stanul vedle Eudokima. Na nádvoří začaly bít zvony. Opozdilci spěšně stoupali po schodech z chrámové předsíně na ochozy nad loděmi. Chrám byl nacpaný k prasknutí.

Panteleimon už se vzpomatoval z počátečního překvapení z barbarského oděvu stratéga a jeho doprovodu. Teď se pozornost metropolitního krejčího soustředila na působivé šaty císařského vyslance. Pětatřicátníkovy tmavě kaštanové vlasy a vousy byly střiženy nakrátko a odhalovaly šíji i krk. Na hlavě měl bílý plstěný klobouk a v pravé ruce držel dlouhou hůl. Oblečen byl do fialové košile se zlatě vyšíváním stojáčkem, lemy a manžetami. Jeho tělo halil zelený hedvábný plášť s plastickými liliovými květy. Na hrudi a zádech oděvu, který měl uchycen na pravém rameni, se vyjímal dva čtvercové ornamenty vyšité ve zlatě. Kolem krku mu visel dutý zlatý náhrdelník zakončený přezkou ozdobenou smaragdy a perlami. Jen světci na ikonách v chrámu svatého Demetria byli oblečeni v podobně nákladných a nádherných šatech, pomyslel si krejčí. Cítil něco jako bázeň smíšenou se závistí, byl to přesně ten pocit, který přepadne řemeslníka ve chvíli, kdy má před sebou vynikající dílo svého řemesla a je

mu jasné, že sám by nikdy nic podobného vytvořit nedokázal. Při pohledu na protospatharia, sedícího se zrakem stočeným k presbytáři, Panteleimon věděl naprosto přesně, že ten člověk se musel narodit ve vznešeném domě hlavního města. Neměl v sobě ani špetku nadutosti, ale jeho odtažitost jistě maskovala hluboké opovržení nižšími společenskými vrstvami. V té chvíli křejší metropolitního chrámu pocítil k Leonovi nepřátelství.

Od okamžiku, kdy se uvelebil na sedadle, si protospatharios Leon prohlížel mozaiky nad presbytářem. Hlubokému výklenku vévodil vysoký kříž. Na oblouku před ním stálo šest řad pestrobarevných ozdobných ornamentů podírajících zlaté pole, v jehož středu zářil menší kříž na hvězdnatém nebi. Ve spodní části oblouku Leon rozeznal čtyři monogramy – patřily patrně zakladatelům chrámu. Nemohl je však přečíst a ani se mu nechtělo to zkoušet, byl unavený a bez nálady. Nachlazení, které si uhnal za *Maroneiou*, se vyvinulo v těžký zánět dýchacích cest. Ještě než dorazili do *Christopole*, zcela jej vyčerpal. Trvalo týden, než horečka ustoupila a on se mohl postavit na nohy. Na umření to samozřejmě nebylo (nebo v to aspoň pevně věřil), ale nemoc byla nejhorším možným potvrzením toho, proč nerad cestoval. Jako by nestačilo, že mu císař svěřil nepříjemný úkol (ať byl jakkoli důležitý), navrch ho ještě přinutil, ať opustí Konstantinopol co nejdříve. A tak se, aniž tomu chtěl, stal členem průvodu tohoto neznámého stratéga, který byl proti své vůli přeložen a spěchal převzít svůj úřad. Uprostřed zimy jako by větrem bičované nížiny *Thrákie* a zamrzlé řeky *Makedonie* ztělesňovaly hrůzu. Jak by mohl neonemocnět? Naštěstí se v *Christopoli* počasí trochu umoudřilo a na svátek svatého *Euthymia* mohli nastoupit na loď, čímž se vyhnuli dalšímu týdnu na neschůdné *Vojenské cestě*. Ve svém stavu by opravdu těžce snášel i půldenní cestu dostavníkem.

A teď byl v *Soluni*... Neměl nejmenší představu, jak plán mladého císaře naplnit. Znal ho však stejně dobře jako jeho tvrdohlavost. Už když nastupoval na trůn po svém otci, byl rozhodnut, že povede zemi docela jiným způsobem než císař *Michael*. *Theofilos* věřil, že rozličné těžkosti, jimž stát čelil, mají původ v zanedbávání práva a shovívavosti vůči heretikům. Nebyla náhoda, že si vzal osobně na starost prosazování spravedlnosti a *synkellem* jmenoval *Ioanna Grammatika* – muže, jenž před

osmnácti lety organizoval synodu, která podruhé odsoudila uctívání ikon. Leon si synkella Ioanna nesmírně vážil pro jeho pronikavý úsudek, vynikající vzdělání i teologické názory. Jen pochyboval o prospěšnosti teologického vlivu, který synkellos na císaře měl, pro státní politiku. Jeho pochybnosti však nehrály roli. Theofilos se rozhodl a Leon byl znovu přinucen vydat se na cestu jen čtyři měsíce po svém návratu z Bagdádu.

Obrátil pohled do středu chrámu. Měl dojem, že oči všech jsou upřené jen na něj. Nemýlil se. Náhlé příjezdy vysokých státních úředníků pro obyvatele města málokdy věstily něco dobrého a jeho příjezd to pravidlo patrně potvrzoval. Měl se střetnout s mužem, který nepřestoupil žádný z římských zákonů a který, jak všechno napovídalo, byl ve svém městě nadmíru oblíben. Byla pravda, že arcibiskup se pokoušel posunout svůj stolec výš v církevní hierarchii. Byla také pravda, že když loni navštívil Konstantinopol, vyhnul se společné mši s patriarchou. Ale stačilo to, aby byl považován za císařova nepřítele? Leon byl tehdy v Mezopotámii. Co spatřil synkellos Ioannes v Dorotheově tváři, že jej to tak zneklidnilo?

Leon pocítil ostrou bolest v jícnu a rozkašlal se. Znovu ho přepadla dušnost. Přikryl si ústa šátkem, na jazyk si položil dva kousky čistého kafru a začal žvýkat. Pálivá esence začala otvírat průchod vzduchu do plic a hned se mu dýchalo lépe. Nechápal, proč na něj ty nepřijemné myšlenky tak doléhají. Měl by je aspoň pro tuto chvíli vyhnat z hlavy. Rozhlédl se okolo sebe.

Metropolitní chrám Boží Moudrosti byl nádherný. Stěny byly vyloženy tmavým mramorem a vyzdobeny decentními mozaikami. Mohutná klenba, menší oblouky i statné sloupy společně s vysokou kupolí působily silným dojmem posvátnosti. Vůně kadidla prostoupila celý prostor. Z hloubi výklenku bylo slyšet hlas opakující andělské chvalozpěvy. Leon otočil hlavu k presbytáři. Čtyři jáhni a dva kněží stáli těsně vedle sebe zády k lidem a zakrývali svými těly oltář. „*Pane, otevři má ústa a mé rty začnou zpívat ke Tvoji chvále,*“ ozýval se hlas jakoby bez těla a šest kleriků ustoupilo o kus vzad. Před oltářem stál kněz ve světlém taláru. Držel v ruce evangelium ve zlatě vyšívaném obalu a pomalými pohyby opsal znamení kříže nad hlavami věřících. Hlas, který se před chvílí zdál nehmotný, teď vycházel z úst arcibiskupa Dorothea, jenž pronášel první slova bohoslužby.